

Chatbotin toimijuudesta ja osallisuudesta neuvottelu lukiolaisten ryhmätyötilanteissa

Esityksessämme tarkastelemme lukiolaisten kirjoittamisen käytänteitä ja tekoälyn hyödyntämiseen orientoitumista vertaisoppimisen kontekstissa. Tutkimusaineisto koostuu suomalaisessa lukiossa keväällä 2024 videoituista oppitunneista (yhteensä 165 minuuttia / kaksi kamerakulmaa). Nauhoitetuissa tilanteissa opiskelijat työstävät pienryhmissä kirjoitustaidon kokeen esseen raakaversioita opettajan kirjallisen palautteen pohjalta. Opiskelijat on ohjattu ja ennalta myös opastettu käyttämään Copilot-keskustelubottia rakennesuunnitelmiansa jatkokehittämiseen. Tilanteissa opiskelijat neuvottelevat chatbotin hyödyntämisestä ja kysymystenmuotoilusta, muotoilevat yhteistyössä sille kysymyksiä ja ottavat kantaa botin tuottamiin ehdotuksiin. Tutkimuksen teoreettis-metodologinen viitekehys on multimodaalinen keskusteluanalyysi.

Aiempi keskusteluanalyttinen tutkimus teknologiarikasteisissa oppimis- ja työympäristöissä on osoittanut, että materiaalin ekologia, osallistujien työnjako ja laitteisiin pääsy osallistujien välillä vaikuttavat kirjoittamisen tilanteisiin käytänteisiin, esimerkiksi tiedolliseen neuvotteluun ja yhteiseen päätöksentekoon (esim. Musk, 2022; Nissi & Lehtinen, 2022; Norén ym., 2022). Generatiivisten tekoälytyökalujen rooli kirjoittamisprosessissa on kuitenkin toistaiseksi vähän tutkittu alue. Aiempi tekoälyä koskeva tutkimus on painottunut tekniseen näkökulmaan, esimerkiksi kielimalleihin perustuvan palautteen kehittämiseen (Meyer ym., 2024) ja tekoälyn potentiaalin tunnistamiseen kirjoittamisprosessin eri vaiheissa (Levine ym., 2024; Kangasharju ym., 2022).

Chatbotit on pyritty suunnittelemaan vuorovaikutusominaisuuksiltaan keskusteleviksi ja siten ”ihmismäisiksi” (vrt. Johansson, 2022; Mlynář ym., 2025). Siksi on kiinnostavaa tarkastella, millä tavoin tilanteen osallistujat orientoituvat tekoälyyn ja sen rooliin tilanteen toimijana sekä osana kollektiivista tiedonrakennusta ja kirjoitusprosessia. Fokusoimme esitelmämme siihen, miten osallistujat neuvottelevat chatbotin roolista yhtäältä tiedollista auktoriteettia edustavana kirjoittamisen työkaluna ja toisaalta paikoin inhimillistettynä osallistujana. Olemme tunnistaneet aineistosta kokoelman sekvenssejä, joissa osallistujat tekevät kielellisesti ja kehollisesti näkyväksi chatbotin keskustelun osallistujana, konstruoivat sen osallistujaksi ja asemoivat sen osaksi meneillään olevaa toimintaa ja osallistumiskehikkoa. Analyysissämme osoitamme, kuinka osallistujat 1) konstruoivat chatbotin osallistujaksi (pronomini- ja deiktiset eleet), 2) tukeutuvat botin kanssa keskustelussa inhimillisen vuorovaikutuksen toimintaperiaatteisiin (kysymysten muotoilu; kohteliaisuus/kehu) ja/tai 3) inhimillistävät chatbotin toimijana ja viittaavat sen kokemusmaailmaan (esim. referoitu puhe).

Johansson, M. (2022). Talking with a Chatbot: Simulated Understanding of Human–Chatbot Communication?. *Analyzing Digital Discourses: Between Convergence and Controversy*, 105-131.

Kangasharju, A., Ilomäki, L., Lakkala, M., & Toom, A. (2022). Lower secondary students' poetry writing with the AI-based Poetry Machine. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 3, 100048.

Levine, S., Beck, S.W., Mah, C., Phalen, L., & Pittman, J. (2024). How do students use ChatGPT as a writing support? *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 00, 1-13.

Meyer, J., Jansen, T., Schiller, R., Liebenow, L., Steinbach, M., Horbach, A., & Fleckenstein, J. (2024). Using LLMs to bring evidence-based feedback into the classroom: AI generated feedback increases secondary students' text revision, motivation, and positive emotions. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 6, 100199.

Mlynář, J., de Rijk, L., Liesenfeld, A., Stommel, W., & Albert, S. (2024). AI in situated action: a scoping review of ethnomethodological and conversation analytic studies. *AI & SOCIETY*, 1-31.

Musk, N. (2022). Using online translation tools in computer-assisted collaborative EFL writing. *Classroom Discourse*, 13(2), 119-144.

Nissi, R., & Lehtinen, E. (2022). Digital documenting practices: Collaborative writing in workplace training. *Written Communication, 39*(4), 564-599.

Norén, N., Melander Bowden, H., & Evaldsson, A. C. (2022). Young students' treatment of synthetic voicing as an interactional resource in digital writing. *Classroom Discourse, 13*(3), 241-263.